

ОБДАРОВАНІЙ ВСЕВИШНІМ. ВОЛОДИМИРУ ОВСІЙЧУКУ — 100 (ДО СЛАВНОГО ЮВІЛЕЮ)

Галина СТЕЛЬМАЦЬУК

докторка мистецтвознавства,
професорка, дійсна член-академік НАМУ,
провідна наукова співробітниця
ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України,
вул. М. Грушевського, 4, 01001, м. Київ, Україна
e-mail: g_stelm@ukr.net

Києворуська історично-культурна матриця з кожним поколінням збагачувалась вишуканим національним колоритом. У закріпачених оселях народжувались геніальні творці, самородки, які підносили і уміцнювали дух народу. Зодчі, літописці, філософи, художники, книжники з ранніх протоукраїнських століть епохи Русі-України заклали основу високого мистецько-естетичного життя, яке не розгубилося віковими лихоліттями. Геніальні творіння іконописців-русичів, зодчих-храмобудівничих, велетів невмирущого слова підплювалися і щоразу доповнювалися новими смислами.

Статтю присвячено науковій діяльності українського мистецтвознавця, педагога, заслуженого діяча мистецтв України, доктора мистецтвознавства, професора кафедри сакрального мистецтва Львівської національної академії мистецтв, члена спеціалізованих Вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій, завідувача відділу мистецтвознавства Інституту народознавства НАН України, лауреата Державної премії України імені Тараса Шевченка та академічної премії імені Івана Франка, члена-кореспондента Академії мистецтв України Володимира Антоновича Овсійчука. Актуальність дослідження обумовлюється 100-літнім ювілеєм митця.

28 липня 1924 року світ подарував українцям надзвичайно обдаровану людину — вченого, педагога, мистецтвознавця, теоретика мистецтва, мистецького критика, доктора мистецтвознавства, професора, заслуженого діяча мистецтв України, члена-кореспондента Національної академії мистецтв України (далі НАМУ), Лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка.

Захоплені у Володимира Овсійчука було надзвичайно багато. Він був всесторонньо обдарованим з юних літ. Він міг стати оперним співаком, актором, художником, археологом.

Народився Володимир Антонович Овсійчук у селі Малий Скит Славутського району Хмельницької області (колишня Кам'янець-Подільська). З ніжністю і теплотою В. Овсійчук ставився до своєї мамини-вчительки, яка прищепила йому любов до пізнання, постійних пошуків, любов до Вітчизни.

Не оминуло родини Овсійчуків лихоліття Другої світової війни. Разом з батьком у 1944 році вони пішли на фронт. Розформували їх у різні частини. Володимир воював на першому і четвертому фронтах, визволяв Львів. Кілька разів був поранений. Тато з війни не повернувся...

По війні тяга до знань закинула юнака на навчання у Ленінградську (тепер Санкт-Петербург) академію мистецтв. Та закінчити її не вдалося. Виснаженого, знеможеного товариші відправили в Україну. У 1947 році, році ще однієї голодної скрути у східних областях України, вирушає вже не так далеко від дому, до Львова, і стає студентом історичного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка, який успішно закінчить.

Володимир Антонович був надзвичайно енергійний, неспокійної вдачі людина. У своєму житті він неймовірно встигав усе. До нього дуже добре підходить народне прислів'я: «Де не посій, там виродиться, з бур'яну виросте».

Як педагога його студенти любили, поважали і побоювалися. Знаю зі свого досвіду, бо навчався у нього в 1966—1971 роках у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва (тепер — ЛНАМ), у якому Володимир Овсійчук викладав більше як пів століття і читав у мене на кількох курсах лекції з кольорознавства та зарубіжного мистецтва. На лекціях з кольорознавства виконували схеми картин відомих митців, вивчали композицію і колорит, здійснювали художній аналіз полотен відомих митців. Лекції з історії зарубіжного

мистецтва він проводив у Львівській картинній галереї. Перед полотнами було легше засвоїти матеріал. Та Володимир Антонович вигадав для студентів «екзекуцію». Показував клаптик 2 x 2 сантиметри якоїсь картини і вимагав назвати її автора, сказати, в якому музеї вона знаходиться. Він був добрим і талановитим педагогом, але отримати з першого разу у нього відмінну оцінку було майже неможливо. Водночас він ніколи не ставив трійок. Всіма способами примушував вивчити свій предмет лише на «добре» чи «відмінно». Студент міг приходити на іспит кілька разів, аж поки не відповість на високу оцінку. Таким «вредним» був Овсійчук, але ми його безмежно любили.

Володимир Овсійчук часто організував зі студентами вечори, і як зазвичай, читав на них лекції. Це було незвичайне, незабутнє дійство. Його лекції супроводжувала музика, показ слайдів, а виклад доповіді був настільки емоційним, артистичним, що дві години збігали непомітно. У нього природний дар оповідача, до того ж трохи підшліфований, бо освіту починав у Інституті театрального мистецтва ім. Карпенка-Карого у Києві. Володимир Овсійчук встигав викладати у різні роки, крім ЛДПДМ, одразу у багатьох вищих навчальних закладах: Острозькій академії, Львівській консерваторії, Прикарпатському університеті, Косівському інституті.

Читав лекції в Українській академії мистецтв (Київ), Українському музеї (Нью-Йорк), для Українського товариства (Філадельфія), в Ягеллонському університеті (Краків). Він не міг відмовити нікому, адже у всіх вищих навчальних закладах України потрібні були доктори наук, яких так не вистачало в Україні. Його глибокі, енциклопедичні знання високо цінувались і за кордоном.

Наступна ділянка роботи, про яку не можемо забувати, — *реставрація художніх творів*.

Двадцять сім творчих років Володимира Овсійчука пов'язані з Львівською картинною галереєю. Фондові збірки потребували реставраторів. Його відправили набувати майстерності реставратора в реставраційних майстернях Ермітажу, де він здобув диплом реставратора високої кваліфікації, познайомився з багатьма цікавими людьми. Здібному працівнику запропонували вступити в аспірантуру.

Хотів займатися зарубіжним мистецтвом. Однак А.М. Ізергіна, відома вчена і дружина директора

Ермітажу академіка Й. Орбелі, делікатно запропонувала обрати тему з давнього українського мистецтва, вказуючи на його недостатню вивченість. Розпочалася плідна робота над дисертацією, надзвичайно цікаве спілкування з відомими лєнінградськими вченими, митцями.

Після блискучого захисту дисертації у 1966 р. повернувся у Львівську картинну галерею, у якій багато років працював і товаришував з директором Борисом Возницьким. Підтримав ідею Бориса Григоровича відбудувати кілька зруйнованих замків і розмістити у них мистецькі шедеври. Бракувало і коштів, і сил. Та одержимі ідеєю — Б. Возницький, який сам не цурався будь-якої чорної роботи, та В. Овсійчук зі студентами — днювали і ночували у замках. Організували у відновленому замку в Олесько експозицію. В. Овсійчук врятував більше як шістьдесят квадратних метрів шедевру пензля видатних художників М. Альтомонте і Ю. Шимоновича «Битва під Віднем», неймовірно знищеного. На його рахунок понад 600 реставрованих творів.

З Борисом Возницьким здійснили багато експедицій, збирали твори мистецтва для галереї і для експозиції замків, які потім відновлять. Накопичилось багато матеріалів, які потрібно було систематизувати і видавати. *Визріла потреба зайнятись виключно науковою роботою*. У 1979 році перейшов з Львівської картинної галереї у Львівське відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського (тепер Інститут народознавства НАН України) у відділ мистецтвознавства, який тоді очолював Павло Миколайович Жолтовський.

Докторську дисертацію Володимир Антонович захистив у Москві у 1989 році. В Україні захистів з мистецтвознавства не було, тому підтримував створення Спеціалізованих вчених рад, створення у Львові Ставропігійського інституту, приватної Академії дизайну. 1992 р. підтримував Романа Василика у справі заснування у ЛНАМ кафедри сакрального мистецтва, на якій викладав до останніх своїх днів. Дуже вболівав за українське церковне мистецтво, не давав руйнувати давній сакральний живопис у церквах.

З-під його пера з'являються одна за одною ґрунтовні мистецтвознавчі праці: «Львівський портрет XVI—XVIII ст.» (1967 р.), «Архітектурні

пам'ятки Львова» (1969 р.), «Образотворче мистецтво Югославії» (1983 р.), «Українське мистецтво другої половини XVI — першої половини XVII ст.» (1985 р.), «Майстри українського бароко» (1991 р.), «Михайло Мороз у Римі» (1993 р., Рим), «Михайло Мороз» (1995 р., Нью-Йорк), «Українське малярство X—XVIII ст. Проблеми кольору» (1996 р.), «Феодосій Гуменюк. Альбом» (1995 р., автор вступної статті), «Майстер кольору Володимир Патик» (1997 р.), «Олекса Новаківський» (1998 р.), «Класицизм і романтизм в українському мистецтві» (2001 р.), «Оповідь про ікону» (2000 р., у співавторстві), «Українське мистецтво» (т. 1, 2003 р., у співавторстві), «Мистецька спадщина Тараса Шевченка у контексті європейської художньої культури» (2008). Співавтор колективних монографій.

Ще одна грань таланту Володимира Антоновича засвітилася у 60—80-х роках як *художнього критика*. На відкритті виставок всі чекали, що скаже Володимир Овсійчук, а потім гарячково гортали сторінки газет з його критичним матеріалом про ту чи іншу мистецьку подію. Аналіз творів у його критичних матеріалах був завжди фаховим і проникливим. Він був безжальним до сірих і невиразних творів. Він у вічі міг сказати художнику про його значні чи незначні промахи або незрілість творів. Це була на відкритті виставки того чи іншого митця, з одного боку, — хвала, а з іншого — ретельний розбір помилок. Молоді мистецтвознавці вловлювали кожне його слово. На прикладі творчості Володимира Овсійчука згодом у Львові сформується й виховується плеяда молодих мистецтвознавців — Юрій Бірюльов, Дмитро Шелест, Роман Яців, Орест Голубець, Олег Сидор та ін.

Як *завідуючий відділом мистецтвознавства* Інституту народознавства НАН України Володимир Антонович сформував мистецтвознавчу школу з талановитими молодими вченими, які працювали у його відділі — це Ростислава Грималюк, Олег Сидор, Володимир Жишкович, Олесь Нога, Назар Козак, Оксана Герій, Софія Король, Мар'яна Левицька.

Менше відомою загалом стороною творчості Володимира Антоновича було *заняття живописом*. На 80-річний ювілей Володимиру Антоновичу підготували художню виставку живопису, графіки, колажу його учні, знані у Львові мистецтвознавці, що

поеднують свою наукову працю з педагогічною та мистецькою. Роман Яців та Олесь Нога виставили на огляд графіку, Володимир Жишкович — колаж, а Володимиру Овсійчуку відвели зал під малярство. Володимир Овсійчук малював з дитинства, від 1946—1947 рр. відвідував вечірню студію Київського художнього інституту (вчитель Георгій Кияченко). З тих пір малював постійно, виставляючись під псевдонімом. Працював у техніці темпері та олійного живопису. У доробку Володимира Овсійчука пейзажі, портрети, натюрморти. Техніку письма вдосконалював у майстерні ім. Ігоря Грабаря в Москві.

І хоч живопис для Володимира Овсійчука — це хоббі, відпочинок від наукової праці, його роботи виконані надзвичайно майстерно, вражають вишуканою композиційною побудовою та колоритом. У 2015 р. у Національному університеті «Острозька академія» створено Центр мистецтвознавства Володимира Овсійчука. У тому ж році Володимир Овсійчук особисто подарував Університету 77 своїх картин, де вони зберігаються та експонуються.

Про Володимира Овсійчука пишу легко і з вдячністю.

Як і кожна талановита людина, Володимир Антонович міг бути прикрим, у нього мінливий характер, проте він завжди лишався доброзичливим, хоч навіть сам собі в цьому не завжди признавався. Його колеги, учні, близькі товариші поважали і любили його саме таким, яким він був. Якщо про митця можна сказати, що це — «Народний художник», то Володимир Овсійчук це — «Народний мистецтвознавець». Він все життя пропрацював у мистецтві. У нього була феноменальна пам'ять і, на правду, енциклопедичні знання.

На щастя, його доля склалася так, що ніхто не заважав йому працювати. Більше того, коли керівником ЛВ ІМФЕ ім. М.Т. Рильського став Степан Павлюк, він створив Володимиру Антоновичу найсприятливіші умови як для праці, так і для опублікування його монографій. І це того вартє!

Його монографії знають не тільки в Україні, але й у світі.

Не стало Володимира Овсійчука 26 липня 2016 року у Львові. Двох днів не дожив він до свого 92-го дня народження. Похований на Личаківському цвинтарі.